

Háborús téli éjszaka

Ady Endre emlékének

I.

Különös éjszaka ez, be különösen
fénylik — ahogy rásüt a gyertya lángja —
poharamban a vörösbor: összecsavart színházi függöny, —
milyen színjáték kezdetére várva?

Különös éjszaka ez, kísértetesen
ragyog fel hirtelen az ablak jégvirága,
akárha áttetsző tenyér — nem látszik, csak a ránc;
tenyerét az üvegnek
ki feszíti? ki készül
betörni hozzám? ki által leszek
lesújtva vagy megáldva?

Különös éjszaka ez, didergek a holdnak
mindenen átható röntgenfényében állva,
áttetszik benne húsom, csontjaimnak
se látszik, csak az árnya,
de véremen megtörik, nem hatolhat
ereim pirosába,
állok eleven vérfaként, pirosló
ágaimat kitarva,
kapaszkodom piros gyökereimmel
a téli éjszakába,
állok meggörnyedvén az éjnek
fekete szelében — tündérfa, Isten-átka,
törzsemen már a kidöntetés jelével — milyen
szekerce sújtására várva?

Ver még a szívem,
patkók csattognak bennem, hóviharral
küszködik egy lovas.

Hová fut?

Milyen üzenet bizatott reá?

Befúttá az utat a hó, két oldalán
a fákon varjak — csontvázakra aggatott kitüntetések.
Hová futhatnék? Ez a föld
fáiban is hősi halált halt, csak a csillagok
pislákolnak: felhők sírdombjain a gyertyák.
Didergek a mennyország
— közönyös hangyaboly — küszöbén, tücsök a meséből.
Kinek kell már az énekem?
Alszik a hangya-Isten.

Befúttá az utat a hó.

II. (DAL)

Mint almafa lombján az ágak,
áttetszenek húsomon a bordák,
csüng rajtuk piros almaként
a szívem — tépd le, Magyarország!

Nem kell? Túl keserű gyümölcs?
Az, hisz az Isten is kiköpte.
„Testvér, mi var voltunk e föld
sebén — lepergünk hát örökre.”

Var voltam? Átvértett kötés csak.
Vér, genny, mocsok rajzolt rám mappát.
Térséped nincs igazabb nálam,
belém vagy írva, Magyarország.

„Hallgass, testvér! Besúg a zápor,
úgy ver, mint meghajszolt szívünk.
Tavasza, nyárba, őszbe, télbe:
tömlöcnek négy falába ütközünk.”

Piros csizmákban mégis, mintha szívek
kelnének lábra, indulok már
„Piros csizmáid, mint két vérező seb,
nem hiszem, hogy messzire jutnál.”

III.

Különös éjszaka ez, fény lobbant a mennyben,
s futott le pörögve — talán
a csillag, mely nevezteték Örömnnek,
az hullott közibénk,
mert a vizek megkeseredtek,
és szívemet, mint vörös bársonyt a cigarettaparázs,
átégette — íme, keresztülfúj rajtam a szél;
állok, mint céllövöldében az átlótt papírfigura,
hallgatok ringlispilzenét, előttem sörhab a
hóbuckás téli táj, álmodozom papírrózsák között,
míg serényen töltenek, céloznak rám a legények.

A csillag, mely nevezteték Örömnnek,
hullott a vizeinkbe,
és váltak forrásaink keserűvé; mint lúgot ivott
cselédlány, vonaglik e meggyalázott ország;
katonavonatok rágják le falvait: hernyók a faleveleket.
Asztalomon a bor a gyertya különös
fényében, mint vért buzgó seb, remeg;
s forró lámpa a hold, a holtak lelke lepkeként
forog körötte, és megperzselődve a
földre visszapereg.

Különös éjszaka ez, ím, a lassan forduló
földön, mint katonaindulót harsogó
gramafonlemezen a tű, sistereg az a csillag,
mely Örömnnek neveztetett.

IV. (VOLTAK ITT TAVASZOK)

Voltak itt tavaszok! A fűzek
— felbátorult béreslegények —
tavak selyemszoknyáit túrták,
kisasszonyokkal ciceréltek.

Robogott Szent Györgyként a zápor,
kővé vált sárkánypikkelyek:
dárdák alatt recsegték, törtek
kastélytetőn a cserepek.

A hóvirágok — ördögínyből
nőtt fogak — ha ránk vicsorogtak,
csizmáink jégállkapcsokat
roppantva szét rájuk tapostak.

Láttuk a holdban — ezüstitálon
Szent János levágott fejét,
mosolygott ránk és prófétálta
Krisztus-idők jövetelét.

Táncolhatott orfeumokban
Salome szemérmetlenül,
mi csillagos eget — gyertyákkal
rakott asztalt — ültünk körül.

Virrasztottunk és énekeltünk,
szomjan forradalomra, borra,
ittunk, amíg tábornoki
vállrojtokat termett a bodza.

És réteket fércelt a zápor,
ki látta, míg tartott az ünnep:
szapora tük varrják az ország
testére a katonainget?

S nőttek a kukoricacsőre
vicsorgó, sárga fogsorok,
duzzadt a burgonya — a föld
húsában rákdaganatok.

Virágzó fák — egyenkokárdás
besúgók álltak sorfalat,
és várták már Betlehem jámbor
barmait a vágóhidak.

A világ besoroztatott,
az erdők napszitt zubbonyán
a vér és genny átütni készült,
és megteltek a vagonok:

ACHT PFERDE ODER ACHTUNDVIERZIG MANN.

V.

Különös éjszaka ez, szemközt a dombon,
mint galléron piszokcsík, ösvény feketéllik,
letépett ing a táj — kifosztott
katonahulla az ország.

Most látlak igazán, Uram!
Ereid lövészárkok,
piszkosan hömpölyög bennük a vér,
két szemed két puskacsőtorkolat,
fogaid sírkövek, felpuffadt nyelved,
mint dögön hizott eb, kushad közöttük.

Most látlak igazán, Uram!
Katonád voltam, kiállok a sorból,
letépem vállrózsáimat,
letépem vállaimról a Napot, a Holdat,
sorakozzék fel a kivégzőosztag,
szememen fehér kendő: behavazott ország,
holtomban is letéphetetlen.
Ágak csapódnak ablakomba, mintha
a Semmiből lecsüggve
kalitka imbolyogna,
az verdesné az üveget rácsaival.
Vergődik benne foglya:
a téli éjszaka.
Ki szabadítja ki?
Ki szabadít meg engem?
Ágak csapódnak ablakomba, mintha
ketrecem rácasai.

Különös éjszaka ez, be különösen
pislákol asztalomon a gyertya,
átsüt a gyertyalángon
a börtönőr szeme:
Istené. Égek benne,
és égnek könyvlapok, lobognak
bibliám lapjai,
lángolnak angyalszárnyak, égnek a sorok, mint
máglyán a holtak — égett toll szagát,
égő zsír bűzét érzem én,
érezem már holtomig.

VI. (VADÁSZAT)

Lovas árnyalakok a ködben,
a horizont körhintaként forog,
vonulnak lassan festett naplementék,
kútgémek, őzek, bőgő szarvasok,
cukormáz-tavon hattyúárnyak,
s egymásba folyva virradatok, esték
forognak a körhinta koronáján,
deres mezőn: mézeskalács szíven
halastó tükrös négyszöge remeg,
kicirkalmazva rajta: Örök Emlék,
betűi közt halszáj tátong: cselédlány
készségesen tárulkozó öle,
s a messzeségből csizmák döngenek,
tágul a táj s szűkül, új s új menetre
fordul a körhinta, kíséri
cigánybanda és katonazene,
Rákóczi-induló, Radetzky-mars,
és Száz forintnak ötven a fele,
s paták szikráznak, csizmák döngenek,
lovas-árnyalakok a ködben,
forog a hinta, tart tovább a búcsú,
körvadászat papírmásé lovon,
úri vadászat, nincsen kezdete,
úri vadászat, vége nincs soha,
hová futhatnál, virradat vada,
hová futhatnál, vadnyúl, szarvas, őz,
előtted válik hajlongó cigánnyá,
s zendít rá trágár nótára a fűz,
sörétszemekkel riasztgat a bodza,
véredül fröccsen szét az áfonya,
úri vadászat, nincsen kezdete,
úri vadászat, vége nincs soha,
boldog, ki hulltát érezvén megállhat,
s golyó teríti földre, nem kutya,
és tart tovább a búcsú, a vadászat,
a horizont körhintaként forog,
mézeskalács-dzsentrík nyeregbe szállnak,
lányszobák rózsaszínű álmai,
bugyiké, akik letépetni vágynak,
fonnyadt emlékké, kik gyötretetni vágynak,
lapos bukszák és duzzadó herék,

hová futhatnál, virradat vada,
kutyák kerülnek mindenütt eléd,
úri vadászat, nincsen kezdete,
úri vadászat, vége nincs soha,
és vár a bor a kocsmaasztalon,
nagy kancsó és tizenhárom pohár,
körben, mint Krisztus az apostolokkal,
torzképül az Utolsó Vacsora,
hová futhatnál, virradat vada,
hová futhatnál, vadnyúl, szarvas, őz,
előtted válik hajlongó cigánnyá,
s zendít rá trágár nótára a fűz,
üres a kocsma, de majd megtelik
veríték-, vér-, nyers hús- és kapcászaggal,
okádék bűzével, no meg a nóták
édeskés akácvirágillatával,
és kártya csattog, mintha angyalszárnyak,
s holnap is tart a búcsú, a vadászat,
forog tovább a horizont, forognak
papírlovasok a papírlovon,
mézeshuszárok a kalácslovon,
egymásba folynak virradatok, esték,
ezer éve vadászat, vígalom,
úri vadászat, nincsen kezdete,
úri vadászat, vége nincs soha,
árnyhattyúk úsznak cukormáz-tavon,
és kártya csattog, mintha angyalszárnyak,
forog a hinta, kancsók, poharak,
és Lement a nap a maga járásán,
Alkácós út, ha végig megyek rajtad én,
tart még a búcsú, a hajtóvadászat,
boldog a vad, ki puska elé állhat:

SEBÉBŐL VÉRZIK EL AZ ORSZÁG.

VII.

Különös éjszaka ez, ráng, ráng a gyertya lángja, mint
erőszakolt asszony, lobog,
mint katonavonaton után lengetett kendő,
leng, mint akasztott hullája a szélben,
remeg a gyertya lángja,

mint döngetett kapu, —
Uram, Tehozzád kérnek
bebocsáttást a holtak.

Áttörnek égő hajjal,
lángoló körmökkel, füstölgő orrlukakkal,
jönnek Galáciából, Verdun és Doberdo alól,
előzönlilik a paradicsomot, és a Te szent
trónusod előtt összecsapnak újra.

Ezt akartad, Uram?

Ezt akartad Te, aki mint
spongyát vetted kezébe a világot,
és letörölvén vele visszavont
parancsolataidat most utolsó
csepp vérünk hulltáig csavargatod?

Üres már a mennyek
fekete táblája, Uram.

Remeg, remeg a gyertya lángja, mint
tüzes kard a sötétség hüvelyéből kivonva,
remeg a kardod, Isten:

MOST ÉN KÖVETKEZEM?

VIII. (PASSIO)

Krisztus-éjszaka, tenyered
átszögezték a csillagok.
Tücsökcirpelés — tehetetlen
kínban fogad csikorgatod.

A Mindenség feszületéről
hogy nézel engem, Éjszaka!
Még meddig hordja arcod e
Veronika-kendő Haza?

Vérző vonásaid letörli
talán mirólunk a jövő.
Borulj ránk, Megváltó Sötétség,
Te sorsunkká feketedő!

Peregnek még harminc ezüstként
kalászból a búzaszemek.
De szomjunk enyhíteni gyűlnek
ecetes spongya fellegek.

A Mindenség feszületéről
meredsz rám, Krisztus-éjszaka!
Ki Téged lát, nem futhat e
kendőnyi országból soha.

IX.

Különös éjszaka ez, be különös
színből játszik a gyertya lángjánál a bor:
színházi függöny vöröse, levonva még, — milyen
színjáték kezdetére várva?

Különös éjszaka ez, sötétjében, mint lúgot ivott
cselédlány, vonaglik e meggyalázott ország.
Katonavonatok rágják le falvait: hernyók a faleveleket.

Különös éjszaka ez, az asztalon
reszket a gyertya lángja,
vergődik, mint horogra akadt hal, remeg,
mint tüzes kard a sötétség hüvelyéből kivonva.

És égnek könyvlapok, bibliám lapjai, felizzanak
a sorok, mint máglyán a holtak — zsíros búzúket
érezem már holtomig.

Miért nem vetsz a tűzre
engem is, kiszáradt tündérfát, Uram?

Üres a mennyek táblája, a csillag
csak krétanyom repedéseiben.

Ágak csapódnak ablakomba, mintha
a Semmiből lecsüggve
kalitka imbolyogna,
az verdesné az üveget rácsaival.

Ki szabadítja ki
foglyát: a téli éjt?

És felragyognak ablakomon a
jégvirág ráncai: tenyérráncok, a fagy
tenyeréből ki jósol még nekem
könnyű halált?

Befűtta az utat a hó . . . Ver még a szívem,
patkók csattognak bennem, hóviharral
küszködik egy lovas.

Hová fut?

Hová futhat még, meggörnyedve, gyötrött
arcát a halál fekete szelébe tartva?

Milyen üzenet bízott reá?

1977. február—június

KOLLWITZ: SEGÍTSÉTEK OROSZORSZÁGOT, 1919